

HIỂU BIẾT CỦA SINH VIÊN TRƯỜNG ĐẠI HỌC CÔNG NGHỆ GIAO THÔNG VẬN TẢI VỀ HÀNH VI SAO CHÉP XÂM PHẠM QUYỀN TÁC GIẢ

ThS Nguyễn Thị Hồng Thương

Trường Đại học Công nghệ Giao thông Vận tải

Tóm tắt: Trình bày kết quả khảo sát hiểu biết của sinh viên Trường Đại học Công nghệ Giao thông Vận tải về hành vi sao chép xâm phạm quyền tác giả. Đưa ra một số nhận xét và kiến nghị nhằm nâng cao hiểu biết của sinh viên Nhà trường về quyền tác giả.

Từ khóa: Quyền tác giả; sao chép; xâm phạm quyền tác giả; sinh viên.

Knowledge of the students at University of Transport Technology on the infringement of authorship

Abstract: The article presents the results of the survey on the knowledge of the students at University of Transport Technology on the infringement of authorship. It then provides some evaluations and recommendations to improve the knowledge on the infringement of authorship for the students.

Keywords: Authorship; Copy; infringement of authorship; student.

Đặt vấn đề

Sao chép là một việc làm thường xuyên trong môi trường giáo dục, nhất là giáo dục đại học. Trong thời gian gần đây, việc sao chép xâm phạm quyền tác giả đã trở thành một vấn nạn trong các trường đại học. Trong khuôn khổ bài viết này, căn cứ vào các kết quả khảo sát hiểu biết của sinh viên Trường Đại học Công nghệ Giao thông Vận tải (cơ sở đào tạo Hà Nội) về hành vi sao chép xâm phạm quyền tác giả để nắm được thực trạng sao chép của sinh viên, từ đó đưa ra các kiến nghị giải pháp phù hợp để nâng cao hiểu biết cho sinh viên về sở hữu trí tuệ (SHTT) nói chung và quyền tác giả nói riêng. Để thực hiện mục tiêu của nghiên cứu trên, tác giả đã sử dụng phương pháp nghiên cứu bao gồm: Khảo sát bằng phiếu hỏi, phỏng vấn, phân tích tổng hợp tài liệu. Bảng hỏi được thiết

kế dựa trên Luật Sở hữu trí tuệ về quyền tác giả, các hành vi sao chép tài liệu và kết quả của một số công trình nghiên cứu khác có liên quan.

Nghiên cứu được thực hiện vào tháng 3 năm 2017 tại Trường Đại học Công nghệ Giao thông Vận tải, phiếu khảo sát được phát ngẫu nhiên cho các sinh viên từ năm thứ nhất đến năm cuối. Tổng số phiếu phát ra - 500 phiếu, số phiếu thu lại - 472, số phiếu hợp lệ - 451, đạt tỷ lệ 90%.

1. Các khái niệm liên quan

1.1. Quyền tác giả

Theo điều 4 khoản 2 Luật Sở hữu trí tuệ, quyền tác giả là quyền của tổ chức, cá nhân đối với tác phẩm do mình sáng tạo ra hoặc sở hữu [1, điều 4 khoản 2]. Theo luật này thì tác giả có quyền nhân thân và quyền tài sản. Quyền nhân thân gồm: đặt tên cho tác

phẩm; đúng tên thật hoặc bút danh trên tác phẩm; được nêu tên thật hoặc bút danh khi tác phẩm được công bố, sử dụng; công bố tác phẩm hoặc cho phép người khác công bố tác phẩm; bảo vệ sự toàn vẹn của tác phẩm, không cho người khác sửa chữa, cắt xén hoặc xuyên tạc tác phẩm dưới bất kỳ hình thức nào gây phương hại đến danh dự và uy tín của tác giả. Quyền tài sản bao gồm: Làm tác phẩm phái sinh; Biểu diễn tác phẩm trước công chúng; Sao chép tác phẩm; Phân phối, nhập khẩu bản gốc hoặc bản sao tác phẩm; Truyền đạt tác phẩm đến công chúng bằng phương tiện hữu tuyến, vô tuyến, mạng thông tin điện tử hoặc bất kỳ phương tiện kỹ thuật nào khác; Cho thuê bản gốc hoặc bản sao tác phẩm điện ảnh, chương trình máy tính.

Do đó, mọi tổ chức, cá nhân khi khai thác, sử dụng một, một số hoặc toàn bộ các quyền đặt tên cho tác phẩm và công bố tác phẩm hoặc cho phép người khác công bố tác phẩm đều phải xin phép và trả tiền nhuận bút, thù lao, các quyền lợi vật chất khác cho chủ sở hữu quyền tác giả.

1.2. Hành vi sao chép xâm phạm quyền tác giả

Theo Luật Sở hữu trí tuệ, sao chép được hiểu là việc tạo ra một hoặc nhiều bản sao của tác phẩm hoặc bản ghi âm, ghi hình bằng bất kỳ phương tiện hay hình thức nào, bao gồm cả việc lưu trữ thường xuyên hoặc tạm thời tác phẩm dưới hình thức điện tử [1, điều 4 khoản 10].

Sao chép tác phẩm là việc thể hiện lại phần trọng yếu hoặc toàn bộ tác phẩm dưới bất kỳ hình thức vật chất nào. Sao chụp tác phẩm được hiểu là hành vi sao chép y nguyên tác phẩm bằng cách photocopy, chụp ảnh hay các cách thức tương tự khác [2].

Hành vi sao chép xâm phạm quyền tác giả là sao chép tác phẩm mà không được phép của tác giả, chủ sở hữu quyền tác giả, trừ trường hợp tự sao chép một bản nhằm mục đích nghiên cứu khoa học, giảng dạy của cá nhân; sao chép tác phẩm để lưu trữ trong thư viện với mục đích nghiên cứu [1, điều 28 khoản 6].

2. Thực trạng hành vi sao chép xâm phạm quyền tác giả của sinh viên Trường Đại học Công nghệ Giao thông Vận tải

2.1. Hiểu biết về quyền tác giả

Quyền sở hữu trí tuệ nói chung và quyền tác giả nói riêng rất quan trọng trong môi trường giao dục. Khi được hỏi là bạn đã biết về SHTT và quyền tác giả chưa, thì khoảng 46% số sinh viên được hỏi đã trả lời là đã biết do tự tìm hiểu và hơn 20% trả lời đã biết qua các môn học trên lớp, còn lại là chưa biết (33%) (Bảng1). Như vậy có thể cho rằng số sinh viên biết về SHTT và quyền tác giả chiếm số đông.

Bảng 1. Sự hiểu biết của sinh viên về SHTT và quyền tác giả

Sự hiểu biết về SHTT và quyền tác giả của sinh viên	Số lượng (tỷ lệ %)
Biết qua các môn học trên lớp	21%
Đã biết do tự tìm hiểu	46%
Chưa biết	33%

Tuy nhiên, sinh viên chưa thực sự hiểu rõ về quyền tác giả. Khi được hỏi quyền tác giả gồm những quyền nào thì chỉ 38% số được hỏi trả lời đúng và đầy đủ (nghĩa là hiểu quyền tác giả bao gồm quyền nhân thân và quyền tài sản), còn lại chỉ trả lời được một vế của vấn đề hoặc hiểu chưa đầy đủ.

2.2. Hành vi sao chép xâm phạm bản quyền

Tần suất và mức độ sao chép

Qua khảo sát cho thấy, 47% sinh viên được hỏi cho biết thường photo tài liệu tham khảo sử dụng để nghiên cứu, 63% trả lời là thỉnh thoảng photo và 48% sinh viên trả lời là chỉ photo các phần cần thiết của tác phẩm để sử dụng. Qua số liệu này có thể thấy, sinh viên Trường Đại học Công

nghệ GTVT có ý thức lựa chọn các phần tài liệu cần thiết để photo và sử dụng, tần suất photo đa số ở mức thỉnh thoảng, còn lại sinh viên sẽ tự học và nghiên cứu trực tiếp trên các tài liệu.

Hành vi khi trích dẫn tài liệu tham khảo

Trích dẫn tài liệu tham khảo là việc làm cần thiết trong các hoạt động nghiên cứu để tránh đạo văn, xác minh được trích dẫn và cho phép người đọc theo dõi cũng như truy cập đến nguồn trích dẫn [7]. Theo khảo sát, chỉ 26% sinh viên được hỏi cho rằng đã trích dẫn tài liệu tham khảo hợp lý và có dẫn nguồn. Trong khi đó 50% sinh viên được hỏi quan niệm rằng trích dẫn hợp lý là đủ và không cần dẫn nguồn và 24% sinh viên được hỏi thường trích dẫn nguyên văn và không dẫn nguồn (Bảng 2). Hành vi trích dẫn này nếu không điều chỉnh ngay sẽ đưa tới nhiều hệ quả khó lường về nạn đạo văn và vi phạm bản quyền tác giả.

Bảng 2. *Hành vi khi trích dẫn tài liệu tham khảo của sinh viên*

Hành vi khi trích dẫn tài liệu tham khảo	Số lượng (tỷ lệ %)
Trích dẫn hợp lý và có dẫn nguồn	26%
Trích dẫn hợp lý và không dẫn nguồn	50%
Trích nguyên văn và không dẫn nguồn	24%

Hành vi sau khi download tài liệu trên Internet

Internet đã trở nên phổ biến và là công cụ hữu ích để tìm kiếm tài liệu phục vụ việc nghiên cứu, học tập, giải trí. Tuy nhiên, việc sử dụng những tài liệu tìm kiếm được và download từ Internet về một cách hợp pháp vẫn còn đặt ra nhiều vấn đề đối với người dùng Việt Nam, nhất là đối với các sinh viên.

Theo điều 25 của Luật SHTT có quy định việc tự sao chép một bản tài liệu đã công bố nhằm mục đích nghiên cứu học tập thì không phải xin phép, không phải trả tiền nhuận bút, thù lao [1, điều 25 khoản 1a]. Cũng theo điều 28 khoản 3 và khoản 10 thì các hành vi xâm phạm quyền tác giả là công bố, phân phối tác phẩm mà không được phép của tác giả; nhân bản, sản xuất bản sao, phân phối, trưng bày hoặc truyền đạt tác phẩm đến công chúng qua mạng truyền thông và các phương tiện kỹ thuật số mà không được phép của chủ sở hữu quyền tác giả.

Căn cứ vào những điều khoản này thì phần lớn sinh viên được khảo sát của Trường đã có hành vi xâm phạm quyền tác giả. Khi được hỏi: Sinh viên thường làm gì sau khi download một tài liệu trên Internet về? thì có tới 54% sinh viên trả lời là sẽ chuyển tải cho người khác cùng tham khảo, 14% trả lời sẽ photo và bán cho các bạn, chỉ có 32% trả lời là lưu trữ một bản vào máy tính cá nhân để sử dụng.

2.3. Nguyên nhân của các hành vi sao chép

Từ nghiên cứu và khảo sát thực tế, có thể cho rằng, một số nguyên nhân chính trong hành vi sao chép xâm phạm bản quyền tác giả của sinh viên Trường Đại học Công nghệ GTVT là:

Thứ nhất, trong chương trình đào tạo của Nhà trường chưa có môn học riêng về SHTT hay các chuyên đề về SHTT nói chung và quyền tác giả nói riêng. Qua khảo sát, có 21% sinh viên trả lời là đã được học về SHTT và quyền tác giả qua các môn học ở trên lớp và tất cả số sinh viên này đều là sinh viên Khoa Kinh tế. Các vấn đề trên chỉ được nói qua trong các môn học của ngành mà chưa có một môn học cụ thể hay chuyên sâu về SHTT hoặc bản quyền, dẫn đến nhận thức về vấn đề còn chưa rõ ràng. Theo PGS TS Trần Văn Hải

[2011] thì việc đào tạo SHTT chưa được coi trọng đúng mức ở nhiều trường đại học của Việt Nam. Đây là một tình trạng chung cho các trường đại học chứ không chỉ riêng tại Trường Đại học Công nghệ GTVT.

Thứ hai, nhà trường chưa có chế tài cụ thể về xâm phạm quyền tác giả. Trường Đại học Công nghệ GTVT có mục tiêu đào tạo và cung cấp nguồn nhân lực chất lượng cao theo hướng ứng dụng, nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ [8]. Trong quá trình thực hiện mục tiêu này, nhà trường có rất nhiều hạng mục liên quan tới vấn đề SHTT nói chung và quyền tác giả nói riêng, nhưng hiện nay Nhà trường vẫn chưa có một quy định riêng cụ thể về các vấn đề liên quan. Trong khi đó, hiện nay nhiều trường đại học trên cả nước đang có xu thế ban hành Quy định về quyền tác giả hoặc là thành lập đơn vị phụ trách về vấn đề SHTT. Chẳng hạn: Trường Đại học Luật Tp. HCM thành lập Trung tâm SHTT, vì bên cạnh việc phục vụ công tác quản lý, đào tạo, nghiên cứu, nhà trường còn hướng tới phục vụ xã hội như cung cấp các dịch vụ tư vấn, đào tạo; Đại học Quốc gia Tp. Hồ Chí Minh đã ban hành Quyết định về SHTT trong Đại học; Trường Đại học Hà Nội có Phòng Pháp chế; Trường đại học Tôn Đức Thắng căn cứ quy định về SHTT của Trường đã xử lý rất nghiêm minh việc một sinh viên đã vi phạm Điều 8 nội quy trường về "sao in và phát hành các loại giáo trình, tài liệu học tập trái với quy định của nhà trường và pháp luật" và bị xử phạt theo quy định SHTT do Trường ban hành.

Thứ ba, chưa có các hoạt động tuyên truyền, phổ biến về quyền tác giả. Trường đại học là nơi sản sinh ra các sản phẩm sáng tạo, đồng thời lại là nơi được sử dụng nhiều thành quả bảo hộ SHTT của người khác như: các phát minh sáng chế, công nghệ, các giải pháp hữu ích, các tác phẩm... Song, hầu như tại Trường chưa có một hoạt động tuyên truyền và phổ biến cụ

thể nào về SHTT và quyền tác giả đến các nhà nghiên cứu, giảng viên và sinh viên.

Thứ tư, thói quen của sinh viên trong vấn đề sao chép tài liệu. Có thể thấy, thói quen là một việc được lặp đi lặp lại nhiều lần và để sửa được thói quen thì không phải việc dễ dàng. Đối với cả những sinh viên đã được học về SHTT hay quyền tác giả trong các môn học hoặc các sinh viên tự tìm hiểu về vấn đề này vẫn có thói quen trích dẫn tài liệu mà không cần dẫn nguồn hoặc là sao chép toàn bộ tài liệu rồi phát tán cho người khác cùng sử dụng.

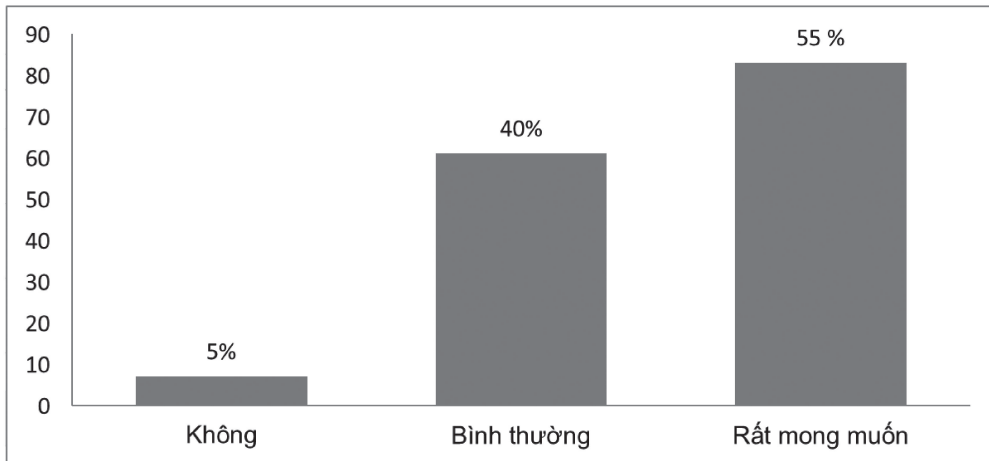
3. Một số kiến nghị nhằm nâng cao nhận thức của sinh viên về hành vi sao chép xâm phạm quyền tác giả

3.1. Về phía nhà trường

Để nâng cao nhận thức của sinh viên, nhà trường nên có các chính sách và biện pháp để nâng cao nhận thức của cán bộ, giảng viên, sinh viên về SHTT nói chung và quyền tác giả nói riêng bằng các hình thức khác nhau như:

- Đưa chương trình SHTT nói chung và quyền tác giả nói riêng vào chương trình đào tạo cho tất cả các sinh viên. Theo khảo sát có tới 55% sinh viên rất mong muốn được học tập về vấn đề này, chỉ 5% trả lời là không vì cho rằng đó là các vấn đề không liên quan tới ngành nghề của mình (Hình 1). Trên thực tế, hiện nay ở Việt Nam đã có một số trường đại học đưa môn SHTT vào đào tạo, đơn cử Khoa Kinh tế-Luật thuộc Đại học Quốc gia Tp. HCM đã đưa môn Luật Sở hữu trí tuệ là môn học bắt buộc với thời lượng là 45 tiết [Lê Thị Nam Giang, 2007].

- Phổ biến thông tin bằng cách thường xuyên đăng tải các thông tin về SHTT trên website của nhà trường và tổ chức các buổi chuyên đề về SHTT cho các nhà nghiên cứu, giảng viên và sinh viên, nhất là về vấn đề quyền tác giả trong các tuần sinh hoạt chính trị đầu khóa;

Hình 1. Nhu cầu được học thêm về sở hữu trí tuệ và quyền tác giả

- Xây dựng quy chế xử phạt đối với các hành vi xâm phạm quyền tác giả hoặc có các khen thưởng đối với những người có sáng kiến nâng cao nhận thức về quyền tác giả;

- Thành lập một phòng pháp chế hoặc trung tâm SHTT trong nhà trường để giải quyết các vấn đề liên quan và nâng cao nhận thức của toàn trường về quyền tác giả và SHTT.

3.2. Về phía các nhà nghiên cứu và giảng viên

Các nhà nghiên cứu và giảng viên là những nhóm người đầu tiên cần nắm vững các kiến thức về vấn đề quyền tác giả để tránh những xâm phạm đáng tiếc xảy ra trong quá trình làm khoa học, trong quá trình dịch sách, hay giảng dạy. Hơn nữa, giảng viên là người tiếp xúc trực tiếp với sinh viên và có ảnh hưởng lớn đối với sinh viên, nên giảng viên cần tự trau dồi và nắm vững các kiến thức về SHTT để phổ biến hoặc tuyên truyền cho sinh viên một cách bài bản.

3.3. Đối với sinh viên

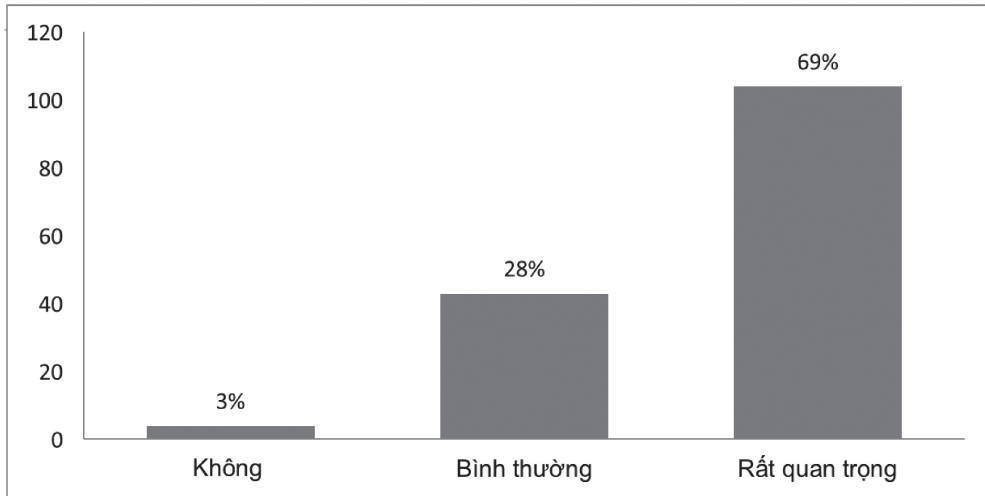
Sinh viên là đối tượng chiếm số đông trong trường đại học. Những kiến thức và hiểu biết của họ là cơ sở để đánh giá chất

lượng đào tạo trong một trường đại học. Kết quả khảo sát cho thấy 69% số sinh viên được hỏi đã nhận thức được rằng SHTT và quyền tác giả rất quan trọng đối với giáo dục đại học (Hình 2).

Sinh viên là đối tượng quan trọng cần phải nắm rõ về quyền tác giả và Theo tác giả Nguyễn Ngọc Lâm [2007], trong việc sao chụp giáo trình, tài liệu, sinh viên và học viên cần biết mình có những quyền gì và nghĩa vụ cụ thể thế nào, giới hạn các quyền đó tới đâu [5]. Những sinh viên đã biết về SHTT và quyền tác giả qua các môn học trên lớp và những sinh viên đã biết do tự tìm hiểu cần phát huy hơn nữa các hiểu biết của mình và thực hiện nó một cách hệ thống theo các văn bản Luật SHTT đã nêu. Những sinh viên chưa biết về SHTT và quyền tác giả cần được học tập và phải tự tìm hiểu để nâng cao hiểu biết của mình.

Kết luận

Hiểu biết của sinh viên về hành vi sao chép xâm phạm quyền tác giả rất quan trọng, kết quả khảo sát được trình bày ở trên chỉ mang tính chất tương đối, xong phần nào đã làm rõ được thực trạng hiểu biết về quyền tác giả của sinh viên Trường Đại học Công nghệ GTVT. Để nâng cao

Hình 2. Nhận thức về tầm quan trọng của Sở hữu trí tuệ và quyền tác giả trong giáo dục đại học

hiểu biết về quyền tác giả trong Nhà trường nói chung và sinh viên Nhà trường nói riêng, cần có sự nỗ lực không ngừng từ các quy chế, chính sách, chương trình đào tạo và hành động của Nhà trường, từ kiến thức và sự truyền thụ của cán bộ giảng viên cũng như tinh thần học hỏi và trau dồi kiến thức của mỗi sinh viên

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Quốc hội nước Cộng hòa xã hội Chủ nghĩa Việt Nam: Luật SHTT 2005, sửa đổi, bổ sung năm 2009 được thông qua vào ngày 19/06/2009 và bắt đầu có hiệu lực 01/01/2010.

2. Bộ Văn hóa-Thông tin. Thông tư số 27/2001/TT-BVHTT của Bộ Văn hóa - Thông tin, ngày 10 tháng 5 năm 2001/ Hướng dẫn thực hiện Nghị định số 76/CP ngày 29/11/1996, Nghị định số 60/CP ngày 6/6/1997 của Chính phủ hướng dẫn thi hành một số quy định về quyền tác giả trong Bộ Luật dân sự.

3. Trần Văn Hải (2011). Đào tạo Sở hữu trí tuệ trong các trường đại học - từ kinh nghiệm của Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Kỷ yếu hội thảo khoa học quốc tế Thực thi quyền Sở hữu trí tuệ ở Việt Nam sau khi gia nhập tổ chức Thương mại thế giới WTO.

4. Lê Thị Nam Giang (2007). Thực trạng giảng dạy SHTT tại các trường đại học Việt Nam, Hội thảo Giảng dạy và đào tạo SHTT trong các trường đại học và cao đẳng, Cục SHTT tháng 3.

5. Nguyễn Ngọc Lâm (2007). Quyền photocopy tác phẩm trong môi trường giáo dục, Tạp chí Khoa học pháp lý, số 2(39).

6. Bách khoa toàn thư, Vi phạm bản quyền một tác phẩm.

https://vi.wikipedia.org/wiki/Vi_ph%E1%BA%A1m_b%E1%BA%A3n_quy%E1%BB%81n#Vi_ph.E1.BA.A1m_v.E1.BB.81_b.E1.BA.A3n_quy.E1.BB.81n_m.E1.BB.99t_t.C3.A1c_ph.E1.BA.A9m

7. Trích dẫn tài liệu tham khảo kiểu APA phiên bản thứ 6 (**cập nhật 12/2012**) http://www.hcmup.edu.vn/index.php?option=com_content&id=21011&tmpl=component&task=preview&lang=vi&site=0

8. Sứ mạng, mục tiêu của Trường Đại học Công nghệ GTVT <http://utt.edu.vn/utt/gioi-thieu/su-mang-muc-tieu-cua-truong-dai-hoc-cong-nghe-gtvt-a6116.html>

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 10-7-2017; Ngày phản biện đánh giá: 5-10-2017; Ngày chấp nhận đăng: 20-10-2017).